

Kassák Lajos ellentétét ismerve, azonban aligha hihető, hogy egyszerű utánzásról lenne szó. Sokkal inkább olyan újat keresésről beszélhetünk, amelyben a hagyományos formák elvetése hoz közös nevezőre más-más irányba induló, illetve haladó írókat is. (Nem szabad elfelejteni, hogy Veres Péter volt olyan antológia munkatársa, amely Kassákban elődjét, a munkásság hangjának első megszólaltatóját látta.)

Veres Péter pályakezdő írásai a későbbi, kiérlelt teljesítmények magaslatáról nézve, talán itt-ott sápadtabbnak, egyenetlenebbnek látszanak. Mégis érdemes figyelni rájuk. Hiszen ezekben lehetünk tanúi egy jelentős emberi élet legizgalmasabb mozzanatainak: a fejlődés folyamatában, az egyéniség bontakozásában, a szellemi és erkölcsi erők gyarapodásában oly jelentős szakasznak, az önmagáratalálás pillanatainak. (*Szépirodalmi*, 1972.)

LENGYEL ANDRÁS

Lakatos István: Egy szenvedély képei

„Realistának tartottam magam mindig — írja kötete *Utóhangjában* (mely egész költészetének vallomásos keresztmetszete is egyben) Lakatos István —; annak a szó nem parttalan, hanem régebben megfogalmazott, bár még így is elég tág értelmében. A valóság és csak a valóság érdekelt ma is; az élet kitapintható, felfogható, változó tényei és törvényszerűségei. Semmi sem riaszt inkább, mint ha egy írás érdemes figyelni rájuk. Hiszen ezekben lehetünk tanúi egy jelentős emberi élet legizgalmasabb mozzanatainak: a fejlődés folyamatában, az egyéniség bontakozásában, a szellemi és erkölcsi erők gyarapodásában oly jelentős szakasznak, az önmagáratalálás pillanatainak. (*Szépirodalmi*, 1972.)

„Realistának tartottam magam mindig — írja kötete *Utóhangjában* (mely egész költészetének vallomásos keresztmetszete is egyben) Lakatos István —; annak a szó nem parttalan, hanem régebben megfogalmazott, bár még így is elég tág értelmében. A valóság és csak a valóság érdekelt ma is; az élet kitapintható, felfogható, változó tényei és törvényszerűségei. Semmi sem riaszt inkább, mint ha egy írás érdemes figyelni rájuk. Hiszen ezekben lehetünk tanúi egy jelentős emberi élet legizgalmasabb mozzanatainak: a fejlődés folyamatában, az egyéniség bontakozásában, a szellemi és erkölcsi erők gyarapodásában oly jelentős szakasznak, az önmagáratalálás pillanatainak. (*Szépirodalmi*, 1972.)

„Realistának tartottam magam mindig — írja kötete *Utóhangjában* (mely egész költészetének vallomásos keresztmetszete is egyben) Lakatos István —; annak a szó nem parttalan, hanem régebben megfogalmazott, bár még így is elég tág értelmében. A valóság és csak a valóság érdekelt ma is; az élet kitapintható, felfogható, változó tényei és törvényszerűségei. Semmi sem riaszt inkább, mint ha egy írás érdemes figyelni rájuk. Hiszen ezekben lehetünk tanúi egy jelentős emberi élet legizgalmasabb mozzanatainak: a fejlődés folyamatában, az egyéniség bontakozásában, a szellemi és erkölcsi erők gyarapodásában oly jelentős szakasznak, az önmagáratalálás pillanatainak. (*Szépirodalmi*, 1972.)

A *Pokol tornácán* ebben a végső formájában voltaképp ugyanúgy eposz, mint Vergilius *Aeneise*, de milyen fullasztó, félelmes hitelű rajza ugyanakkor az elember-telenedett valóságnak, a világháborús évek iszonyatának, amikor „döbbenetes-vörö-sen lángoltak az égen a felhők” s „hegnél hetvenhétszer magasabban, / ott állt hangtalanul a halál, lobogott a ruhája”. Nagyon fontos verse ez, hiszen a művészetében kezdettől adottságként élő antik ihletést próbálta benne korszerűsíteni, s ez úgy sikerült, hogy néhol felvillantja azt a bukolicus élményt is, mely az antikvitás kedvelt formája volt, s szinte öntudatlanul rálelt arra a csodára is, mely Vergilius sokat emlegetett IV. eklogájában fejeződik ki a legteljesebben (s melyet aligha véletlenül tolmácsolott oly tökéletesen Lakatos István).

Az antik költészetben sok esetben határterületet alkot a próza és a vers, s Lakatosnál is megfigyelhetjük, hogy a legszemélytelenebb látványt, a legegyszerűbbnek érzett képet is verssé tudja lényegíteni, s be tudja vonni azzal a tünékeny lebe-géssel, mely a *Hermína* indítását oly felejthetlenné teszi. Emellett érezhető vonza-lommal viseltetik a groteszk jelenségek iránt is. Ebben alighanem Szabó Lőrinc

lehetett a mestere, aki annak idején oly sok jóindulattal pártfogolta indulását. Ezzel tudja kiegyensúlyozni azt a felfokozott életérzést, mely egyként jellemzi ifjúi s mai verseit. Általában szívesen fokozza egyetemes érvényű látomássá verseit, de mindig gondosan ügyel arra, hogy a forma fegyelme is érvényesüljön. A *García Lorca utolsó versében* például iszonyatosra növeszti a közelgő halál látványát, de rövid, csattanásszerű versmondattal mégis fegyelmezik a tébolyult képeket. Mindig pontosan, lényeglátóan fogalmaz. A *Szerelem, alkonyatkor* időtlenné tágitja az érzelmeket, ám egy-egy közbeszúrt jelzéssel mégis precízen köti a valósághoz az eseményeket. Mint ahogy arra is nagyon ügyel, hogy a költői múlt eredményeit felhasználva — gondoljunk csak arra, milyen szívesen él ugyanebben a versben évszázados költői köz-helyekkel — mindig a legszemélyesebb érzéseit közölje, s ezzel új akusztikát kölcsönözzön a megszokottnak, meglepővé, újszerűvé tegye azt, amely már-már elkopott a költői gyakorlatban.

Sorsa, életrajza megtanította szenvedni, de ránevelte az öröm megbecsülésére is. Ezért gyúrja verseinek anyagát a legszemélyesebb érzelmekből. Szinte nincs egyetlen költeménye sem, melyben ne lenne személyesen is jelen, melyben ne önmagáról, érzéseiről, gondolatairól vallana, s ezt úgy tudja tenni, hogy majdnem mindig sikerül egyetemes érvényűvé emelnie vallomásait. Még akkor is általános érvényt szerez mondanivalójának, mikor magánya szívveréseit hallgatja, vagy amikor már-már erőt vesz rajta a csüggedés. Azok a költeményei is „kemények”, férfiasak, melyben a búcsú rezignált hangjait zengeti meg, mint a *Tükröd* című vers, emlékezetesen szép négy sorában:

*Tükröd voltam. Egységben ragyogott
világod bennem: felhők, fák, galambok.
Zúztál ezer darabra, most
ezer szilánk villogja vissza arcod.*

Paradox módon meg tudja valósítani a személyesség személytelenségét is, s ott, ahol leginkább jelen van, s ahol leginkább a maga világáról vall, úgy fogalmaz, hogy a modern költészet szikár valóság szemlélete tárul elénk. A *Száz arcod* kitűnő nyitánya a legjellegzetesebb példája ennek: „AMIKOR FÖLTESZI az est, / mint sötét gramfonlemezt, / a völgyek- és a dombok- / barázdált földkorongot, / s ahogy forog, felszakad / a hold kemény tüje alatt / valami csöndes, fekete / dodekafon zene / s kezdik az árnyak és a fák / szervezni az éjszakát, / gyepre ágakból esteli / fényrácsot szerkeszteni...” már magunk sem tudjuk, hogy a játsz versforma andalító mese nyitánya-e, vagy a pontos képek szárnyán egy modern látomás részesei leszünk-e. Mert a váratlanság kétségtelenül lényeges összetevője e költészetnek, de úgy, hogy ellentéte, a pontos számítás is jelen van benne, s a kettő szintézisében, az ellentétek szüntelen vibrálásában építi világát a költő, aki *egyetlen* szenvedély képeiben is éreztetni tudja az *egész* gazdagságát és teljességét. (*Szépirodalmi*, 1972.)

RÓNAY LÁSZLÓ

Apáti Miklós: Vándorút

Az ilyen cím, mint Apáti Miklós első kötetéé, általában jelképes értelemmel bír. Azt a térképező szándékot jelzi, amely a kezdettől méri föl az életutat s költői utat. A vándorlás valóságos táját a címadó ciklusban csak díszletek jelzik, mintegy kelékeként annak, amiről a költő meditálni akar. A vándorút tulajdonképpen menekülés egy megtisztítónak vélt, ám csupán kulisszának tűnő természetbe, a költészet egyik tájáról a másikra. Jövendölés című versében, mely a kötet első harmadának jellemző darabja, már erre készül a költő: „Ha majd elúszik minden hasonlat /